

SPIS TREŚCI

Przedmowa	XI
Wykaz skrótów	XIII
Wykaz podstawowej literatury	XVII
Część I. Prawo jako przedmiot nauk prawnych	1
Rozdział I. Podstawowe koncepcje prawa	3
§ 1. Nauczanie prawa – wprowadzenie	3
§ 2. Koncepcje prawnonaturalne	5
§ 3. Pozytywizm prawniczy i jego ewolucja	8
§ 4. Realizm prawny	11
§ 5. Koncepcje hermeneutyczne, argumentacyjne i komunikacyjne	13
Rozdział II. Wieloznaczność terminu „prawo”	17
§ 6. Prawo w znaczeniu prawniczym	17
§ 7. Podstawowe cechy prawa	18
§ 8. Różne sposoby użycia terminu „prawo”	20
Rozdział III. Prawo jako przedmiot badań naukowych	23
§ 9. Podstawowe problemy nauk prawnych	23
I. Nauki dogmatyczne	25
II. Ogólne nauki o prawie – filozofia prawa, teoria prawa, jurisprudence ..	25
III. Nauki historyczne	27
IV. Nauki empiryczne	27
§ 10. Naukowość prawoznawstwa. Status wstępu do prawoznawstwa	28
§ 11. Metody badawcze w prawoznawstwie	30
Rozdział IV. Prawo a inne regulatory zachowań	32
§ 12. Prawo i wartości	32
§ 13. Wielość systemów normatywnych	34
§ 14. Systemy normatywne inne niż prawo	35
I. Normy moralne	35
II. Normy religijne	36
III. Normy obyczaju	37

IV. Normy organizacji społecznych i politycznych	37
§ 15. Normy moralne a normy prawne – podstawowe różnice	38
§ 16. Relacje treściowe i funkcjonalne między prawem a moralnością	40
I. Związki treściowe (związki przedmiotowe)	40
II. Związki funkcjonalne	42
§ 17. Moralność, religia i obyczaje a obowiązywanie prawa	44
§ 18. Kultura prawna	44
§ 19. Etyka zawodów prawniczych	46
Rozdział V. Sprawiedliwość jako podstawowa wartość prawa	48
§ 20. Idea sprawiedliwości i jej interpretacje	48
§ 21. Idea sprawiedliwości w procesie stanowienia i stosowania prawa	52
§ 22. Koncepcja sprawiedliwości społecznej	55
§ 23. Równość w prawie i wobec prawa	56
Rozdział VI. Prawo jako zjawisko polityczne	57
§ 24. Polityczny charakter prawa	57
§ 25. Określenie państwa	59
§ 26. Prawo w procesie sprawowania władzy. Związki prawa i państwa	63
§ 27. Instrumentalny charakter prawa a problem jego instrumentalizacji	63
§ 28. Unia Europejska w procesie sprawowania władzy	65
§ 29. Idea rządów prawa	66
§ 30. Demokratyczne państwo prawne	67
§ 31. Gwarancje państwa prawnego	69
Część II. Prawo jako system norm	71
Rozdział VII. Język prawa	73
§ 32. Prawo jako zjawisko językowe	73
§ 33. Język prawny i język prawniczy	74
§ 34. Rodzaje wypowiedzi	79
Rozdział VIII. Norma prawna	84
§ 35. Pojęcie normy postępowania	84
§ 36. Generalność i abstrakcyjność norm prawnych	85
§ 37. Budowa normy prawnej	87
§ 38. Hipoteza normy prawnej	90
§ 39. Dyspozycja normy prawnej	91
I. Czyny i czynności konwencjonalne	91
II. Sytuacje wyznaczone przez normy prawne	95
1. Obowiązek	95
2. Dozwolenie	97
3. Wolności prawnie chronione	99
4. Uprawnienia	99
§ 40. Prawo podmiotowe	102

§ 41. Kompetencja	104
§ 42. Sankcja. Rodzaje sankcji prawnych	109
Rozdział IX. Rodzaje norm i przepisów. Akt normatywny	115
§ 43. Przepis prawny. Norma a przepis prawny	115
§ 44. Rodzaje norm i przepisów prawnych	117
I. Normy prawne: reguły i zasady prawne	117
II. Normy bezwzględnie i względnie wiążące	119
III. Przepis ogólny i szczególny (<i>lex generalis</i> i <i>lex specialis</i>)	121
IV. Przepisy odsyłające i przepisy blankietowe	122
§ 45. Akt normatywny	124
§ 46. Budowa aktu normatywnego	125
I. Tytuł aktu normatywnego	125
II. Przepisy merytoryczne ogólne i szczegółowe	126
III. Przepisy epizodyczne i przepisy o zmianie przepisów obowiązujących ..	128
IV. Przepisy przejściowe i dostosowujące	128
V. Przepisy końcowe	130
VI. Podpis uprawnionego podmiotu	132
VII. Załączniki	132
§ 47. Ogłaszanie aktów normatywnych. Tekst autentyczny. Tekst jednolity	132
Rozdział X. System prawa	135
§ 48. Pojęcie i rodzaje systemów. System prawa	135
§ 49. Budowa systemu prawnego	138
§ 50. Związki między elementami systemu prawa	141
§ 51. Zasada niesprzeczności systemu prawa	143
§ 52. Usuwanie sprzeczności norm – reguły kolizyjne	146
§ 53. Zupełność systemu prawa. Luki w prawie	148
§ 54. Zróżnicowanie systemu prawa jako efekt procesu historycznego.	
Gałęzie prawa	151
I. Podstawowe gałęzie prawa wewnętrznego	153
II. Instytucje prawne	157
§ 55. Multicentryczność systemów prawnych	158
Rozdział XI. Obowiązywanie prawa	160
§ 56. Obowiązywanie prawa	160
§ 57. Sposoby użycia terminu „obowiązywanie prawa”	161
I. Obowiązywanie prawa w ujęciu aksjologicznym	162
II. Obowiązywanie prawa w ujęciu formalnym (tetycznym)	162
III. Realistyczne obowiązywanie prawa	163
§ 58. Obowiązywanie prawa w przestrzeni (obowiązywanie terytorialne)	165
§ 59. Obowiązywanie prawa co do osób	166
§ 60. Obowiązywanie prawa w czasie	167

Część III. Funkcjonowanie prawa	173
Rozdział XII. Funkcje prawa. Przestrzeganie prawa	175
§ 61. Cele i funkcje prawa	176
§ 62. Pojęcie przestrzegania prawa	179
§ 63. Formy nieprzestrzegania prawa	181
§ 64. Znajomość prawa a jego przestrzeganie	183
§ 65. Fikcja powszechnej znajomości prawa	185
§ 66. Skuteczność prawa	186
Rozdział XIII. Tworzenie prawa	188
§ 67. Pojęcie tworzenia prawa	188
§ 68. Źródła prawa	189
§ 69. Sposoby tworzenia prawa (fakty prawotwórcze) w ich historycznym rozwoju	190
I. Stanowienie prawa	190
II. Zawieranie umów o charakterze prawotwórczym	192
III. Przekształcanie zwyczajów w prawo	193
IV. Prawotwórcze orzecznictwo sądowe	195
V. Recepcja prawa obcego	197
§ 70. Racjonalność ustawodawcy jako postulat	197
§ 71. Stanowienie prawa na przykładzie Rzeczypospolitej Polskiej	199
§ 72. Charakterystyka aktów normatywnych na przykładzie Polski	202
§ 73. Akty normatywne prawa powszechnie obowiązującego	203
I. Konstytucja RP (ustawa zasadnicza)	203
II. Ustawa	204
III. Akty normatywne o randze ustawy	204
IV. Umowy międzynarodowe i źródła prawa europejskiego	205
V. Rozporządzenie	208
§ 74. Akty prawa wewnętrznego (<i>interna</i>)	208
Rozdział XIV. Stosowanie prawa	210
§ 75. Pojęcie stosowania prawa	210
§ 76. Ideologie stosowania prawa	211
I. Ideologia decyzji związanej	211
II. Ideologia decyzji swobodnej	212
III. Ideologia decyzji racjonalnej i praworządnej	213
§ 77. Typy stosowania prawa	213
I. Sądowe stosowanie prawa	214
II. Administracyjne stosowanie prawa	215
§ 78. Proces stosowania prawa i jego etapy. Dowody i domniemania w prawie	217
I. Wstępne ustalenie prawdopodobieństwa pojawienia się faktu	217
II. Udowodnienie zaistnienia faktu	218
1. Zasady rozłożenia ciężaru dowodu	218
2. Rodzaje dowodów dopuszczalnych w postępowaniu	219

3. Sposób oceny dowodów przez organ stosujący prawo	219
4. Cele postępowania dowodowego	220
III. Ustalenie treści norm obowiązujących	223
IV. Subsumcja i podjęcie decyzji	224
V. Wykonanie decyzji prawnej	225
§ 79. Alternatywne metody rozwiązywania sporów	225
Rozdział XV. Wykładnia prawa i rozumowania prawnicze	227
§ 80. Pojęcie wykładni prawa	227
§ 81. Cele i zakres wykładni	228
§ 82. Koncepcja racjonalności ustawodawcy jako założenie interpretacyjne	230
§ 83. Podział wykładni ze względu na podmiot jej dokonujący	231
I. Wykładnia autentyczna	231
II. Wykładnia legalna	233
III. Wykładnia operatywna	233
1. Wyroki zapadłe w wyniku skargi kasacyjnej	234
2. Uchwały w sprawie wniosków o rozstrzyganie rozbieżności w wykładni	235
3. Rozstrzygnięcia zagadnień prawnych	236
4. Skarga nadzwyczajna	237
IV. Wykładnia prywatna oraz doktrynalna (naukowa)	238
§ 84. Podział wykładni ze względu na sposób jej dokonania	238
I. Wykładnia językowa (językowo-logiczna)	239
II. Wykładnia systemowa	240
III. Wykładnia funkcjonalna i celowościowa (teleologiczna)	241
1. Teoria wykładni statycznej	242
2. Teoria wykładni dynamicznej (adaptacyjnej)	243
3. Teoria wykładni „aktualnego ustawodawcy”	244
IV. Wykładnia porównawcza	245
V. Dyrektywy preferencji	245
§ 85. Podział wykładni ze względu na wynik (zakres) wykładni	247
I. Wykładnia literalna (dosłowna, ścisła)	247
II. Wykładnia rozszerzająca	247
III. Wykładnia zwężająca	248
§ 86. Reguły inferencyjne. Topiki prawnicze	249
Rozdział XVI. Stosunki prawne	256
§ 87. Pojęcie stosunku prawnego	256
§ 88. Powstanie, zmiana i ustanie stosunku prawnego	258
§ 89. Podmioty stosunku prawnego	260
I. Osoba fizyczna	262
II. Osoba prawna	263
III. „Ułomne osoby prawne” czyli jednostki organizacyjne nieposiadające osobowości prawnej	266
§ 90. Przedmiot i treść stosunku prawnego	266

§ 91. Rodzaje stosunków prawnych	267
§ 92. Aktualizacja stosunku prawnego	269
Rozdział XVII. Odpowiedzialność prawna	272
§ 93. Pojęcie i ogólne zasady odpowiedzialności prawnej	272
§ 94. Rodzaje odpowiedzialności prawnej	274
I. Odpowiedzialność karna	274
1. Przestanki odpowiedzialności karnej ludzi (osób fizycznych)	274
II. Odpowiedzialność cywilna	275
1. Odpowiedzialność deliktowa	277
2. Odpowiedzialność kontraktowa	278
3. Odpowiedzialność za szkodę przyjętą w drodze umowy	279
4. Szkoda wyrządzona przy wykonywaniu władzy publicznej	279
III. Odpowiedzialność służbowa	280
IV. Odpowiedzialność parlamentarna	281
V. Odpowiedzialność konstytucyjna	282
Paremie	283
Indeks rzeczowy	285